

bài học của Đế Mèn! Nếu không phải nói ra bài học thì cháu thích đọc”.

Có vẻ như, chúng đang “nổi dậy” chống lại sự áp đặt việc đọc. Có lẽ, chúng không cần những bài học được đúc kết bằng câu chữ khô khan, mà chúng cần được cảm thấy bài học ấy trong khi thả hồn trôi theo lời kể. Có lẽ, chúng không cần những thẻ từ giải nghĩa kỹ lưỡng những từ nhà văn đã dùng mà chúng cần được biết cách vận dụng các giác quan mà cảm nhận cái lấp lánh kỳ ảo của câu chữ. Nếu xưa kia, trong giờ giảng văn, thầy cô luôn muốn kết lại bài học một cách gọn gàng, thì bây giờ, trẻ cần một gợi mở. Truyện của Tô Hoài cũng có thể là một cách “mở”, để mời các độc giả nhỏ tuổi vào, để lôi cuốn chúng đi theo những thang bậc bình tĩnh, vững vàng của cảm xúc và kiến thức. Trong những buổi đọc sách cùng bọn trẻ, chúng tôi thường cho các em thấy lựa chọn của nhà văn về từ ngữ, phương án của nhà văn về cốt truyện... để các em thích thú thử “chơi” cùng chữ của ông bằng rất nhiều bài tập nhỏ. Và các em thường thích được đưa ra những phương án của riêng mình.

Lại một lần nữa tôi hiểu rằng, Đế Mèn của mỗi người phải khác, chuột, bọ, cây cối... tồn tại trong hình dung của mỗi người cũng phải khác. Và lại một lần nữa tôi hiểu rằng, từ lời kể của Tô Hoài, ta mở cửa bước vào thế giới của riêng mình chứ không phải thế giới của nhà văn.

Đọc để tìm thấy bản thân mình. Đọc để tìm được đường liên kết giữa mình và nhà văn, giữa mình và cuộc sống. Đọc để say mê, yêu ghét từ lập trường của chính mình. Đọc được như thế mới thật sự là đọc. Mà viết để người đọc có thể đọc như vậy, một trong những người làm được, là nhà văn Tô Hoài.

Đám cưới chuột

(Viết theo truyện tranh *Chuột ngày Tết*)

Đây là một chú Chuột Nhắt. Một chú Chuột Nhắt còn trẻ. Tuy vậy, cứ sự thực thì diện mạo của Chuột Nhắt cũng chẳng có vẻ mỹ miều gì mấy. Đó là tôi còn nể Chuột Nhắt mà giới thiệu với bạn đọc thế, chứ thẳng thừng ra nhiều họ Chuột khác thường thốt ra những giọng có ý khinh bỉ cười cợt Chuột Nhắt lắm.

- Nó bần như cú.
- Ở cổ nó có ba cái sọ to.
- Thằng cha thừa râu ghê! Mà cái râu nào cũng gãy nửa, tại sao nhỉ? - Đuôi nó chỉ cụt một mẩu!

- Thưa ngài, tính thằng cha Chuột Nhất gian. Cứ trông cái mắt lăm lét của nó thì đủ hiểu.

- Lại còn phải nói!

- Đây, con ơi! Thiên hạ người ta phẩm bình thế đấy, ra đường đừng có chơi bời gì với Chuột Nhất. Thấy nó đâu thì tránh xa ra nhé.

Nhưng hôm miệng thiên hạ đông dài, thì chẳng đủ tin. Bởi vì, trong đời, có những cái miệng xấu, miệng

tốt, miệng nói hay, miệng nói dở. Nhiều thứ miệng lăm và tấp nham lăm. Đừng ai vội ghét Chuột Nhất. Đừng ai nói xấu thêm cho chú ta. Mà cũng đừng bà Chuột Mẹ nào cấm con cái chơi với Chuột Nhất vội. Phải xét tận nơi, nhìn tận mặt, mới nên buông lời. Một lời vô ý, trong lúc vui miệng bông lơn, có khi làm hại cho kẻ khác nhiều, lời nói đọi máu mà. Bởi vậy, chẳng nên hấp tấp mà bí mặt chú Chuột Nhất, theo những lời chê bai trên kia.

Vậy thì chú Chuột Nhất có xấu người, xấu nét như lời đồn đại chăng?

Cứ sự thực, dưới mắt hàng xóm, và dưới cả mắt tôi nữa, mặt mũi chú ta cũng không đáng diện với ai mấy. Cái thân mình chú dài không được bằng một ngón tay. Bốn chân như bốn cái tăm lùn cùn. Chiếc mõm nhọn hoắt, hai hàng râu cứng túa sang hai bên. Đôi mắt chú nhỏ, nhưng lồi ra. Hấp háy, chớp chớp, nháy lia nháy lịa. Bởi vậy, người ta đồn cho chú có tính gian.

Nhưng thực oan uổng cho Chuột Nhất. Chú không có những cái tật xấu bị gán vu vơ. Chú vốn xấu mã, thì thiên hạ lại cho luôn là chú xấu cả nét nữa! Bậy quá.

Chú cũng không xấu nét. Bởi vì chú đương là một anh học trò. Một học trò thì không bao giờ được có một

vết xấu. Chú Chuột Nhất cũng biết ăn lời thầy học. Có thể nói rằng: chú là một học trò tốt.

Từ khi mới lọt lòng. Thử ông và Thử bà chỉ để Chuột Nhất ở nhà có ít lâu, rồi ông bà gửi chú đi trọ học ở miền xa, cách nhà những vài ba cánh đồng lớn.

*Quả cau nho nhỏ
Cái vỏ vân vân
Nay anh học gần
Mai anh học xa*

Chuột Nhất chịu khó học hành lắm. Âu cũng là một tính chăm học tự nhiên. Bởi vì bé thì bao giờ cũng phải học, việc học cần như Chuột cần phải ăn thóc vậy. Chuột Nhất ta đã ăn và học ngay tại nhà thầy đồ.

Hết lớp nọ lên lớp kia. Chú cố công dùi mài. Bởi vì chỉ còn ngót một năm nữa thì chú đã phải đi thi. Ở quê nhà, vợ chồng ông Thử khắp khởi mừng thăm.

Quả cau nho nhỏ

Cái vỏ vân vân

Nay anh học gần

Mai anh học xa

Tiền gạo thì của mẹ cha

Tiền gạo thì của mẹ cha tải đi cho con ăn, con học. Bao nhiêu là công lao! Chuột Nhất nhấm một hạt thóc nhớ đến nỗi khó nhọc của bố mẹ cần cù chạy kiếm từng hạt thóc vàng ruộm trong mùa đông giá lạnh. Chú càng chăm chỉ sách đèn. Thấm thoát chẳng bao lâu đã tới khoa thi ấy. Hơn ba trăm học trò của các tỉnh trong xứ về thi. Hơn ba trăm sĩ tử qua một vòng loại, giãm vỏ chuối mất quá nửa, cũng là học tài thi phận.

Tới ngày yết bảng, thế mà tên chú Chuột Nhất đứng vào hàng thứ ba. Tiếng đồn Chuột Nhất thần đồng vang dậy từ cánh đồng này qua cánh đồng khác. Ai cũng trầm trồ khen ngợi. Và, chao ôi, nhiều kẻ ngày trước dè bieu, nói xấu bây giờ lại lật lưỡi tâng bốc, lại lấy Chuột Nhất ra làm gương sáng cho con cái trong nhà.

- Trông Chuột Nhất mới nho nhã làm sao.
- Chú Chuột Nhất học giỏi, mặt mũi thật sáng sủa.
- Râu chú ấy dài, đôi mắt tinh anh, vẻ thông minh lạ.

- Thưa ngài, tính nết của chú Chuột Nhất ấy rất tốt. Cứ nhìn nét mặt hiền từ nho nhã của chú Chuột Nhất ấy thì đủ hiểu.

- Lại còn phải nói, lan lợi nhất trần gian này là chú Chuột Nhất.

- Đấy con ơi! Liệu mà bắt chước. Nên tìm những bạn tốt như Chuột Nhất mà chơi.

Thôi thì, ai cũng khen Chuột Nhất đủ điều.

Ở quê nhà, nghe tin con thi đỗ, Thử ông và Thử bà sướng phổng lỗ mũi. Hàng xóm kéo đến hỏi thăm rộn rịp đầy hang. Bắt đầu, những người hay nịnh, đã gọi Thử ông, Thử bà là “hai cụ cố sinh ra cậu cử tân khoa”. Thử ông hếch râu, nghiêng cái tai nhọn nghe khoái lỗ nhĩ lắm.

Họ tán tụng:

- Thưa hai cố, nhờ cậu cử mà làng xóm ta từ nay nên danh diện!

- Cả vùng này chú lị! Bác thử xem vùng ta, xưa nay đã ai đi học mà đỗ cao được bằng cậu cử nhà hai cụ cổ đây chưa?

- Vẻ vang lắm.

- Nên mở một bữa khao thật to.

- Bác nói sai rồi. Phải vinh quy bái tổ rồi mới khao vọng chứ. Xóm làng ta đây, từ thuở khai thiên lập địa đến nay, giờ mới được một chuyện danh tiếng lẫy lừng. Sao lại không làm cho thiên hạ rõ mặt tường tên.

- Bác bàn phải quá. Bấm hai cụ cổ, cho thiên hạ trông vào.

- Công trời bể hai cụ to lắm.

Thử ông lim dim đôi mắt lồi, gật gù:

- Phải, phải. Thế nào cũng rước vinh quy cho cậu cử nó. Nên lắm chứ, bà ?

Bà mủm mím đáp:

- Phải, nên lắm.

Mọi người đồng thanh:

- Nên lắm!

- Nên lắm!

Thế là Thử ông và Thử bà quyết định lo đám rước vinh quy cậu cử Chuột Nhất. Ông bà cho tin sang bên kia cánh đồng rằng cậu cử hãy hoãn ngày về. Đợi để dân làng sang đón rước cho tỏ mặt với đời.

Được tin ấy, Chuột Nhất ta mừng hí hửng. Chú mừng và sướng chẳng khác lúc đứng nghe gọi loa xướng danh đến tên mình trúng tuyển.

Nghe tin cha mẹ sẽ cho dân làng sang rước mình về, trong đầu Chuột Nhất đã tưởng tượng ngay đến cái kiệu sơn son thếp vàng rực rỡ, mấy tay đồ tùy xúm xít khiêng tân khoa. Chuột Nhất ngồi bệ vệ, hai chân trước vắt xuống đùi gối hai chân sau. Mắt làm vẻ nghiêm nhưng thực ra thì nhìn ngang nhìn dọc. Bên vệ lối đi, biết bao nhiêu bà con đứng xem, đứng đón. Tưng bừng quá!

Chú Chuột Nhất liền sắm sửa quần áo hòm xiểng nhong nhóng đợi ngày cha mẹ và làng xóm rước về.

Bấy giờ, có một lão Mèo đương xưng hùng xưng bá ở đất này. Các lão Mèo ở nơi nào cũng thế, đi đến đâu

